

УДК 377.1

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi48.226>

Кохановська О. В.^{*},
orcid.org/0000-0001-7294-173X

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МОРСЬКИХ ФАХІВЦІВ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто соціально-гуманітарну підготовку майбутніх морських фахівців наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. З прийняттям Закону України «Про освіту» від 23 травня 1991 року та відповідно до інструктивного листа Міністерства освіти України № 1/9-64 від 19 травня 1993 року «Про викладання соціально-гуманітарних дисциплін» запроваджується гуманізація та гуманітаризація освіти. З'ясовано, що у досліджуваний хронологічний відрізок кількість предметів соціально-гуманітарного циклу зростає, а до їхнього переліку включено такі дисципліни: «Всесвітня історія», «Українська мова», «Українська література», «Ділова українська мова», «Світова література», «Історія України», «Філософія з релігієзнавством», «Правознавство», «Англійська мова», «Допризовна підготовка юнаків», «Основи соціальної екології», «Політологія», «Соціологія», «Українська та зарубіжна культура». Річні звіти закладів морської освіти також свідчать про активну гуманітаризацію, зокрема про пошук шляхів гуманітаризації викладання предметів технічного циклу. Наголошено, що морська освіта підпорядковується не тільки державним нормативно-правовим актам, але й вимогам міжнародних документів, одним із найважливіших є «Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року» та однойменний кодекс. Зроблено висновки, що соціально-гуманітарна підготовка майбутніх морських фахівців наприкінці ХХ – початку ХХІ століття активно розпочинає свій розвиток у зв'язку з прийняттям нормативно-правових актів, що засвідчують потребу виховання культурних якостей та збагачення культурного потенціалу українців. Цикл соціально-гуманітарних дисциплін, починаючи з 1993 року поповнився новими предметами, що забезпечують всебічний розвиток майбутніх морських фахівців та спонукають до прийняття рішень у професійній діяльності з урахуванням моральності, духовності та толерантності.

Ключові слова: соціально-гуманітарний, підготовка, майбутній морський фахівець, гуманітаризація, дисципліна, Закон України, соціокультурний, компетентність.

Постановка проблеми. Зі здобуттям Україною незалежності відбувається значна трансформація системи цінностей та побудова нової шкали, серед яких індивідуалізація освіти, гуманітаризація, активізація пізнавальної діяльності, відхід від заучування теоретичних постулатів, поєднання навчання з практичною професійною діяльністю. У підготовці морських фахівців також простежуються суттєві зміни, зокрема інтеграція вітчизняної системи підготовки з міжнародними стандартами з метою формування спеціаліста, конкурентоспроможного на світовому ринку праці. Як наслідок, професійна підготовка фахівців морської справи поєднується з формуванням загального світогляду, культури та усвідомленням власної ролі в суспільстві.

Аналіз досліджень. Проблеми професійної підготовки майбутніх морських спеціалістів присвячено праці О. Безлуцької, Н. Бобришевої, Г. Варварецької, С. Волошинова, Л. Герганова, С. Козак, В. Кудрявцевої, Г. Попової, В. Смелікової, В. Чернявського, Х. Іаковакі та ін. Соціально-гуманітарні аспекти у системі морської освіти вивчали М. Бабишена, О. Гуцин, Л. Ліпшиць, Н. Слюсаренко, О. Фролова та ін. Так, М. Бабишена розглядала дотичну до досліджуваної нами проблему – формування професійно значущих якостей майбутніх суднових офіцерів у процесі вивчення

^{*}© Кохановська О. В.

суспільно-гуманітарних дисциплін. О. Гуцин вивчав багатонаціональні корабельні колективи та шляхи їх згуртування. Л. Ліпшиць та Н. Слюсаренко висвітлювали питання формування соціокультурної особистості майбутнього судноводія, а О. Фролова – їх соціокультурної компетенції.

Проте, незважаючи на значний внесок сучасних учених у розв'язання проблеми підготовки морських фахівців, недостатньо висвітленим залишається питання історії соціально-гуманітарної підготовки спеціалістів морської галузі, адже позитивні здобутки сьогодні можливі тільки за умови врахування позитивного ретроспективного досвіду минулого.

Мета статті полягає у розгляді соціально-гуманітарної підготовки майбутніх морських фахівців наприкінці ХХ – початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про освіту» від 23 травня 1991 року проголошено, що «освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами» [6], а її метою є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [там само].

Про запровадження гуманізації та гуманітаризації освіти свідчить інструктивний лист Міністерства освіти України № 1/9-64 від 19 травня 1993 року «Про викладання соціально-гуманітарних дисциплін». Відповідно до нього відбувається коригування навчальних планів, спрямоване на посилення гуманітарної підготовки [11]. Як бачимо з навчального плану за спеціальністю № 21.07 «Експлуатація електрообладнання та автоматики суден», у 1993–1994 навчальному році до предметів соціально-гуманітарного і природничого циклу включено такі дисципліни: «Всесвітня історія», «Українська мова», «Українська література», «Ділова українська мова», «Світова література», «Математика», «Основи інформатики», «Фізика», «Хімія», «Біологія», «Географія», «Історія України», «Філософія з релігієзнавством», «Правознавство», «Англійська мова», «Допризовна підготовка юнаків», «Основи соціальної екології», «Політологія», «Соціологія», «Українська та зарубіжна культура» [4]. Кількість соціально-гуманітарних дисциплін у циклі значно зросла.

Річні звіти закладів морської освіти свідчать про співпрацю викладачів різних дисциплін, зокрема проведення зустрічей дискусійного клубу «Педагогіка співпраці», круглих столів з представниками різних навчальних груп, на яких розглядалися питання побудови освітнього процесу та обговорювалися пропозиції його удосконалення задля підвищення його ефективності. Крім того, на зустрічах дискусійного клубу вивчали шляхи гуманітаризації викладання предметів технічного циклу [5, арк. 9].

М. Бабишена акцентує увагу на тому, що роль гуманітарних дисциплін дуже важлива, адже суспільно-гуманітарна підготовка забезпечує умови формування майбутнього судового фахівця, готового до фахової діяльності та особистісної реалізації. Ці дисципліни сприяють формуванню професійно значущих якостей морських спеціалістів: здатності до синтезу і аналізу, перспективності та гнучкості мислення, оперативності, здатності засвоювати навчальний матеріал, здійснювати комунікацію в команді тощо [1, с. 9].

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття дисципліни циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки спрямовані на формування у здобувачів освіти знання історії держави, почуття патріотизму, національної гордості. Це простежується у законодавчій базі. Так, Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 року зазнав редакції від 25 квітня 1996 року, від 05 вересня 2017 року, а 17 січня 2002 року було прийнято Закон України «Про вищу освіту» з наступною редакцією від 01 липня

2014 року. Варто зазначити, що у кожному з них наголошується на важливості виховання відповідальних громадян, які спрямовують власну діяльність на забезпечення сталого розвитку України.

Окрім державних нормативно-правових актів морська освіта підпорядковується вимогам міжнародних документів. 01 листопада 1996 року ухвалено Закон України № 464/96-ВР «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення ваhti 1978 року», а 25 червня 2010 року прийнято Манільські поправки до додатка до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення ваhti 1978 року та Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення ваhti. Так, Кодексом визначена сфера компетентності для судноводіїв, яка полягає в управлінні кермом, виконанні команд на кермо (helm orders) англійською мовою; сприянні несенню безпечної навігаційної ваhti та передбачає вміння розуміти команди та спілкуватися з представниками командного складу, процедуру несення, завершення, передачі ваhti; дотриманні заходів безпеки та сприянні попередженню забруднення морського середовища [3, с. 150–154]. Перелічені компетентності формуються під час вивчення «Англійської мови за професійним спрямуванням». Зазначена дисципліна входить до циклу професійних, але перш ніж вивчати спеціальність англійською мовою, здобувачі вивчають предмет «Англійська мова», який охоплює навчання повсякденній комунікації та відноситься до циклу соціально-гуманітарних наук.

Ще одна важлива компетентність, що формується під час вивчення «Психології», «Менеджменту морських ресурсів», «Основ правознавства», полягає у використанні навичок керівника та організатора. До неї відносимо знання питань керівництва персоналом на судні та його підготовки; знання міжнародних морських конвенцій та рекомендацій, а також відповідного національного законодавства; вміння застосовувати методи управління завданнями та робочим навантаженням, включаючи: планування і координацію, призначення персоналу, нестачу часу та ресурсів, призначення черговості; знання методів ефективного управління ресурсами та вміння їх застосовувати: виокремлення, розподіл та встановлення черговості використання ресурсів, ефективний зв'язок на судні та на березі, прийняття рішень з урахуванням досвіду роботи в команді, впевненість і керівництво, включаючи мотивацію; досягнення та підтримка інформованості щодо ситуації [3, с. 178–179].

Як зазначає Л. Ліпшиць, дисципліни соціально-гуманітарного циклу сприяють вирішенню завдань соціокультурної підготовки курсантів. До таких вчена відносить «Філософію», «Історію та культуру України», «Психологію», «Менеджмент морських ресурсів», «Географію судноплавства та океанські шляхи світу», «Англійську мову за професійним спрямуванням». При цьому останню дослідниця називає ключовою та домінуючою у процесі формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів [2, с. 99].

Аналіз робочої навчальної програми з дисципліни «Ділова англійська мова», розробленої для курсантів 5–6 курсу навчання спеціальності 7.07010401 «Судноводіння» на 2016–2017 навчальний рік засвідчує увагу до формування у здобувачів не тільки теоретичної бази та загального уявлення про специфіку спілкування на судні та у морському середовищі, але й у формуванні вмінь спілкування в професійно-орієнтованих ситуаціях, ділових бесідах, соціально-побутових реаліях. У таблиці 1 представлено приклади навчальних модулів, що сприяють формуванню соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв, а відповідно забезпечують їхню соціально-гуманітарну підготовку.

Програма дисципліни «Ділова англійська мова» зазнавала змін, зокрема у 2019–2020, 2020–2021 навчальних роках тематику було змінено на більш професійно-спрямовану: «Процедура прибуття судна в порт», «Вантажна документація», «Пошкодження вантажу», «Суднові інспекції», «Пошуково-рятувальні операції»,

«Розслідування морських аварій», «Процедури щодо охорони на судні», «Проти-піратський захист» [7, с. 5–6].

Таблиця 1

Приклади навчальних модулів, що сприяють формуванню соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв

<p>Модуль 2 Особисті вміння та якості в управлінні екіпажем</p>	<p>Демонстрація умінь:</p> <ul style="list-style-type: none"> - називає уміння управління; - характеризує ставлення членів екіпажу до своєї роботи; - надає визначення термінам «влада» («авторитет») та «самовпевненість»; - використовує відповідну термінологію при спілкуванні про баланс між владою (авторитетом) та самовпевненістю членів екіпажу; - називає небезпеки чотирьох екстремальних комбінацій;
<p>Модуль 3 Зв'язок та брифінг</p>	<p>Демонстрація умінь:</p> <ul style="list-style-type: none"> - називає принципи зрозумілого спілкування на борту судна; - обговорює важливість чіткого спілкування між членами екіпажу; - називає типи спілкування; - використовує відповідну термінологію при спілкуванні щодо встановлення середовища «виклики та відповіді» між членами екіпажу
<p>Модуль 4 Людський чинник</p>	<p>Демонстрація умінь:</p> <ul style="list-style-type: none"> - називає причини людських помилок; - визначає фактори впливу на людські рішення та небезпечні наслідки; - надає характеристику ланцюжку помилок; - називає причини, що призводять до втоми та обговорює шляхи їх зменшення або подолання; - читає та розуміє інформацію Положення про дипломування і несення вахти (STCW)

Джерело: [8, с. 6].

Ще однією з дисциплін, що не вивчалась раніше, стала «Філософія з релігієзнавством», яка у різні роки розділялась на дві окремі дисципліни: «Філософія» та «Релігієзнавство» або «Основи релігійних знань». У радянській Україні панували атеїстичні переконання, релігія була забороненою темою, але у 90-ті роки ХХ століття «Релігієзнавство» викладається у закладах морської освіти як дисципліна соціально-гуманітарного циклу. Відповідно до «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161 та стандартів вищої освіти було розроблено робочу навчальну програму дисципліни «Релігієзнавство».

Як засвідчує зазначений нормативний документ, саме релігійні уподобання у професійній діяльності моряка можуть мати визначальне значення у ході формування комунікативних та міжособистісних стосунків в умовах рейсу. Релігієзнавство покликане вирішити ряд зазначених питань та сформуванню у курсантів (студентів) необхідні знання та навички у вирішенні проблем, які можуть виникнути на релігійному тлі у зв'язку з професійною специфікою [10].

Оскільки майбутні морські фахівці працюють у мультинаціональних колективах, важливою для них є дисципліна «Українська та зарубіжна культура» або, за новою назвою, «Культурологія». У ситуаціях міжкультурного спілкування необхідно проявляти повагу, розуміння та толерантне ставлення до колег, тож названа дисципліна покликана дати загальні знання щодо основних проблем культурології та формує вміння використовувати отримані знання в повсякденному житті. Її метою є розв'язання проблеми розуміння чужої культури та зіставлення її зі своєю.

Саме буття України на стику культур зумовило її зв'язок із загальносвітовим історико-культурним простором. Тому лише в контексті світових процесів українська культура являє нам своє покликання й гуманістичне значення. Цілісність постає також

у рівноцінності самих текстів культури: живопис, скульптура, музика, література, архітектура, наукові відкриття, документи дають можливість побачити домінуючу ідею культури з кількох позицій [9, с. 5].

У процесі навчання соціально-гуманітарним дисциплінам майбутні морські фахівці отримують навички спілкування та взаємодії у мультикультурному екіпажі; аргументованого формулювання власної світоглядної позиції; вирішення проблем, які можуть виникнути на релігійному або культурному тлі у зв'язку з професійною специфікою, а також навички самостійного пошуку інформації для власного розвитку в професійній та соціально-гуманітарній підготовці.

Висновки. Отже, соціально-гуманітарна підготовка майбутніх морських фахівців наприкінці ХХ – початку ХХІ століття активно розпочинає свій розвиток у зв'язку з прийняттям нормативно-правових актів, що засвідчують потребу виховання культурних якостей та збагачення культурного потенціалу українців. Цикл соціально-гуманітарних дисциплін, починаючи з 1993 року, поповнився новими предметами, що забезпечують всебічний розвиток майбутніх морських фахівців та спонукають до прийняття рішень у професійній діяльності з урахуванням моральності, духовності та толерантності.

Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо у дослідженні форм, методів і засобів соціально-гуманітарної підготовки майбутніх морських фахівців.

Список використаних джерел:

1. Бабишена М. І. Формування професійно значущих якостей майбутніх суднових офіцерів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2015. 20 с.
2. Ліпшиць Л. В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Херсонський державний ун-т. Херсон, 2018. 253 с.
3. Международная конвенция о подготовке и дипломировании моряков и несении вахты 1978 года (ПДМНВ-78) с поправками (консолидированный текст). International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978 (STCW 1978), as amended (consolidated text). «CPI Books Limited». London, 2013. 425 с.
4. Навчальний план середнього спеціального учбового закладу за спеціальністю № 21.07 «Експлуатація електрообладнання та автоматики суден», затверджений Державним комітетом СРСР з народної освіти 03.04.1989 р. № 23-Д/осн. Відкоригований згідно з Інструктивним листом Міносвіти України від 19.05.1993 р. за № 1/9-64 з уточненнями. Москва, 1989. 2 с.
5. Отчет о работе Херсонского мореходного училища ММФ за 1990–1991 учебный год. *Державний архів Херсонської області*. Ф. Р-472. Оп. 4. Спр. 452. 74 арк.
6. Про освіту: Закон Української РСР від 23.05.1991 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/ed19910523>
7. Робоча навчальна програма з дисципліни «Ділова англійська мова» для спеціальності 271 Річковий та морський транспорт за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр / Херсонська державна морська академія. Херсон, 2020. 18 с.
8. Робоча навчальна програма з дисципліни «Ділова англійська мова» для спеціальності «Судноводіння» напрям підготовки 6.070104 «Морський та річковий транспорт» за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліст / Херсонська державна морська академія. Херсон, 2016. 17 с.
9. Робоча навчальна програма з дисципліни «Культурологія» для спеціальності «Судноводіння» напряму підготовки 1003 «Судноводіння і енергетика суден» за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст / Херсонська державна морська академія. Херсон, 2010. 20 с.
10. Робоча навчальна програма з дисципліни «Релігієзнавство» напряму підготовки бакалавра 6.070104 «Морський та річковий транспорт», 6.050702 «Електромеханіка» / Херсонська державна морська академія. Херсон, 2013. 37 с.

11. Солодовник А. О. Розвиток фізико-математичної підготовки у морських навчальних закладах України (1944–2012 рр.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2018. 341 с.

References:

1. Babyshena, M. I. (2015). Formuvannia profesiino znachushchykh yakosti maibutnikh sudnovykh ofitseriv u protsesi vyvchennia suspilno-humanitarnykh dystsyplin [Formation of professionally significant qualities of future marine officers in the process of social and human sciences]. (Extended abstract of candidate's thesis). Ternopil National Pedagogical University. Ternopil [in Ukrainian].
2. Lipshyts, L. V. (2018). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh sudnovodiiv mizhnarodnykh reisiv u protsesi vyvchennia sotsialno-humanitarnykh dystsyplin [Formation of sociocultural competence of future navigators of international voyages in the process of studying social and humanitarian disciplines]. (Candidate's thesis). Kherson State University. Kherson [in Ukrainian].
3. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978 (STCW 1978), as amended (consolidated text). (2013). London: CPI Books Limited [in English].
4. Navchalnyi plan serednoho spetsialnoho uchbovoho zakladu za spetsialnistiu № 21.07 «Ekspluatatsiia elektroobladnannia ta avtomatyky suden», zatverdzhenyi Derzhavnym komitetom SRSR z narodnoi osvity 03.04.1989 r. № 23-D/osn. Vidkoryhovanyi zghidno z Instruktyvnym lystom Minosvity Ukrainy vid 19.05.1993 r. za № 1/9-64 z utochnenniamy [Syllabus of the secondary special educational institution of the major No 21.07 "Operation of electrical equipment and automation of ships" approved by the USSR State Committee for Public Education dated April 03, 1989 No 23-D. Corrected in accordance with the Instruction letter of the Ministry of Education of Ukraine dated May 19, 1993 No 1 / 9-64 with clarifications]. (1989). Moskva [in Ukrainian].
5. Otchet o rabote Khersonskogo morekhodnogo uchilishcha MMF za 1990–1991 uchebnyi god [Report on the work of Kherson Maritime Training School of the Ministry of the Navy during the 1990-1991 academic year] (Fund R-472. Inventory 4. File 452). State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
6. Law of the Ukrainian SSR On Education dated May 23, 1991. (1991, May 23). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/ed19910523> [in Ukrainian].
7. Robocha navchalna prohrama z dystsypliny «Dilova anhliiska mova» dlia spetsialnosti 271 Richkovyi ta morskyi transport za osvitno-kvalifikatsiinym rivnem mahistr / Khersonska derzhavna morska akademiia [Syllabus of the academic discipline of "Business English" for the major "River and sea transport" 271 at a Master's qualification / Kherson State Maritime Academy]. (2020). Kherson [in Ukrainian].
8. Robocha navchalna prohrama z dystsypliny «Dilova anhliiska mova» dlia spetsialnosti «Sudnovodinnia» napriam pidhotovky 6.070104 «Morskyi ta richkovyi transport» za osvitno-kvalifikatsiinym rivnem spetsialist / Khersonska derzhavna morska akademiia [Syllabus of the academic discipline of "Business English" for the major "Navigation" in the direction of training 6.070104 "Sea and river transport" at the education and qualification level of a Specialist / Kherson State Maritime Academy]. (2016). Kherson [in Ukrainian].
9. Robocha navchalna prohrama z dystsypliny «Kulturolohiia» dlia spetsialnosti «Sudnovodinnia» napriamu pidhotovky 1003 «Sudnovodinnia i enerhetyka suden» za osvitno-kvalifikatsiinym rivnem molodshyi spetsialist / Khersonska derzhavna morska akademiia [Syllabus of the academic discipline of "Culturology" for the major "Navigation" in the direction of training 1003 "Navigation and energy of ships" at the education and qualification level of a Junior Specialist / Kherson State Maritime Academy]. (2010). Kherson [in Ukrainian].
10. Robocha navchalna prohrama z dystsypliny «Relihiieznavstvo» napriamu pidhotovky bakalavra 6.070104 «Morskyi ta richkovyi transport», 6.050702 «Elektromekhanika» / Khersonska Derzhavna Morska Akademiia [Syllabus of the academic discipline of "Religious Studies" in the direction of bachelor's degree 6.070104 "Sea and river transport", 6.050702 "Electromechanics" / Kherson State Maritime Academy]. (2013). Kherson [in Ukrainian].
11. Solodovnyk, A. O. (2018). Rozvytok fizyko-matematychnoi pidhotovky u morskyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (1944–2012 rr.) [Development of physical and mathematical training

in maritime educational institutions of Ukraine (1944–2012)]. (Candidate's thesis). Ternopil National Pedagogical University. Ternopil [in Ukrainian].

Kokhanovska O. V.,
 orcid.org/0000-0001-7294-173X

**SOCIO-HUMANITARIAN TRAINING OF FUTURE MARITIME SPECIALISTS
 AT THE END OF XX – THE BEGINNING OF XXI CENTURY**

The article considers the social and humanitarian training of future marine specialists in the late XX – early XXI century. With the adoption of the Law of Ukraine "On Education" of May 23, 1991 and in accordance with the instruction letter of the Ministry of Education of Ukraine No 1 / 9-64 of May 19, 1993 "On teaching social sciences and humanities" humanization and humanitarianization of education was introduced. It is stated that in the studied chronological period the number of socio-humanitarian cycle subjects is growing, and their list includes the following disciplines: "World History", "Ukrainian language", "Ukrainian literature", "Business Ukrainian language", "World literature", "History of Ukraine", "Philosophy with Religious Studies", "Science of Law", "English", "Pre-service training of young people", "Fundamentals of Social Ecology", "Political Science", "Sociology", "Ukrainian and Foreign Culture". The annual reports of maritime education institutions also indicate active humanization, in particular the search for ways to humanize the teaching of technical subjects. It is emphasized that maritime education is a subject not only of state regulations, but also of the international documents' requirements, one of the most important is the "International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers". It is concluded that in the period of late XX – early XXI century the socio-humanitarian training of future marine specialists begins its active development. The cycle of social sciences and humanities, since 1993, has been replenished with new subjects that ensure the comprehensive development of future marine professionals and encourage decision-making in professional activities, taking into account morality, spirituality and tolerance.

Key words: social-humanitarian, training, future marine specialist, humanitarianization, discipline, Law of Ukraine, socio-cultural, competence.

Дата надходження статті: 12.01.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Примакова В. В.

УДК 373.3-051:378.046-021.68
DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi48.203>

Примакова В. В.*,
 orcid.org/0000-0002-8914-6748

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена розгляду історико-педагогічного аспекту проблеми розвитку морської освіти, зокрема впливу чинників на її становлення і розбудову в Україні від другої половини XVIII століття до сьогодення. Авторкою обґрунтовано актуальність проблеми, уточнено контент ключових понять, проаналізовано наявні сьогоденні періодизації, розроблені сучасними істориками педагогіки. Виявлено нижню межу процесу становлення галузі, що пов'язують передусім зі створенням перших закладів із підготовки працівників морського транспорту в тогочасній освіті, простежено вектори і динаміку змін цього процесу в широких хронологічних межах.

Студіювання історико-педагогічних наукових праць з цього напрямку дало можливість простежити основні зміни в розбудові вітчизняної морської освіти, вплив їх на динаміку

*© Примакова В. В.